

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

**SALASSAPIDETTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN LUO-
VUTTAMINEN VIRANOMAISEN HENKILÖREKISTE-
RISTÄ VIRANOMAISEN LUVALLA**

Päivitetty 27.07.2010

www.tietosuoja.fi

SISÄLLYSLUETTELO

sivu

1.	YLEISTÄ	3
2.	MILLÄ EDELLYTYKSILLÄ LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ	3
3.	KENELLE LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ	5
4.	MIKÄ VIRANOMAINEN VOI MYÖNTÄÄ LUVAN	5
5.	MINKÄLAISEN SELVITYKSEN PERUSTEELLA LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ	5
6.	LAADI VALMIS HAKEMUSLOMAKE	7
7.	HAKEMUSTA KOSKEVA PÄÄTÖS	7
8.	PÄÄTÖKSEEN LIITETTÄVÄT LUPAEHDOT	8

1. YLEISTÄ

Viranomainen voi luovuttaa salassapidettäviä henkilötietoja henkilörekisteristä rekisteröidyn suostumuksella, tai jos tietojen luovuttamisesta on nimenomaisesti joko JulkL:ssa tai muussa laissa säädetty.

Lisäksi **viranomainen** voi JulkL 28 §:n mukaan ja siinä mainituin edellytyksin antaa **yksittäistapauksessa** luvan tietojen saamiseen **viranomaisen** salassapidettävästä asiakirjasta

- tieteellistä tutkimusta
- tilastointia
- **viranomaisen** lakisääteisiä suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten.

JulkL:n 28 §:n mukaan

“Viranomainen voi, jollei lailla toisin säädetä, antaa yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjastaan tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen lakisääteistä suunnittelu- tai selvitystyötä varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Lupaa harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. Jos asiakirjaan sisältyvät tiedot on annettu viranomaiselle sen suostumuksella, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, lupaa ei saa antaa vastoin suostumuksessa tiedon käytölle ja luovutukselle asetettuja ehtoja. Jos lupa tarvitaan usean saman ministeriön alaisen viranomaisen asiakirjasta, luvasta päättää ministeriö asianomaisia viranomaisia tarvittaessa kuultuaan

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa voidaan antaa määräajaksi, ja siihen on liitettävä yleisen ja yksityisen edun suojaamiseksi tarpeelliset määräykset. Lupa voidaan peruuttaa, milloin siihen harkitaan olevan syytä.”

Säännöksen perusteella viranomaisen lupaharkinta sisältää sekä oikeusharkintaa että tarkoituksenmukaisuusharkintaa.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi lisäksi antaa tieteellistä tutkimusta varten **yksittäistapauksessa luvan** tietojen saamiseksi **yksityisesti** sosiaalihuoltoa järjestävän palvelujen tuottajan asiakasta koskevista asiakirjoista sekä **yksityisesti** terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitettun terveydenhuollon palveluja tuottavan yksikön ja itsenäisesti ammattiaan harjoittavan terveydenhuollon ammattihenkilön potilasasiakirjoista.

Seuraavassa säännösten soveltamista arvioidaan tarkemmin henkilötietolain näkökulmasta.

2. MILLÄ EDELLYTYKSILLÄ LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ

- Viranomainen voi antaa luvan **salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen** ja saamiseen edellä mainittuihin tarkoituksiin **vain**, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty.

Olettama siis on, että tietojen antaminen voi loukata mainittuja etuja. Sen vuoksi luovuttamista koskevan päätöksenteon yhteydessä, olipa kysymys myönteisestä tai kielteisestä päätöksestä, on syytä **todeta ja kirjata perusteet** tehdyille ratkaisulle em. vaatimus huomioon ottaen.

Hallituksen esityksen JulkL:n 28 §:ää koskevissa perusteluissa (HE 30/1998 vp) todetaan, että "kysymys siitä, onko ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty, on ratkaistava oikeusharkinnalla. Oikeudellisiin edellytyksiin kuuluu myös sen selvittäminen, onko kysymys tieteellisestä tutkimuksesta vai onko käyttötarkoitus tilastollinen. Oikeudelliset edellytykset puuttuvat esimerkiksi silloin, kun hakijan kykyä suojata saamansa tiedot voidaan perustellusti epäillä. Lupaharkinnassa on otettava huomioon myös lupaan liitettävissä olevien ehtojen ja määräysten vaikutus. Viranomaisen on tietojen luovutusta harkitessaan otettava huomioon myös muu lainsäädäntö. Viranomaisen on erityisesti varmistettava, ettei tietojen antaminen johda henkilötietolain (523/1999) vastaiseen rekisterinpitoon ja tietojen käyttöön. Samoja periaatteita sovelletaan asiakaslain ja potilaslain em. kohtia sovellettaessa.

- Lupa **henkilörekisteristä** tapahtuvaan henkilötietojen **luovuttamiseen** otteina, kopiona tai sähköisessä muodossa voidaan myöntää vain, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää tietoja JulkL 28 §:ssä pykälässä mainittuihin tarkoituksiin (JulkL 16.3). Luvan myöntäjän on siis päätöstä tehdessään varmistuttava siitä, että henkilötietolain kyseiselle henkilötietojen käsittelylle säädetyt edellytykset täyttyvät.
- JulkL 28 §:stä voidaan katsoa johtuvan, että myös annettaessa lupa saada tutustua (saa da nähtäväksi) salassapidettäviin tietoihin, varmistutaan siitä, että tutkija kerää ja tallettaa tietoja vain 28 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen (jos tietoja lupapäätöksen mukaisesti voidaan henkilötiedoin asiakirjoista kerätä ja tallettaa).
- **JulkL 28 §:n perusteella muistakin kuin henkilörekisteristä tapahtuvien henkilötietojen luovutusten osalta on vastaavasti varmistuttava siitä, ettei tietojen luovutus johda henkilötietolain tai muun lain vastaiseen käyttöön.**
- Jos asiakirjaan sisältyvät tiedot on annettu viranomaiselle sen suostumuksella, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, *lupaa ei saa antaa vastoin suostumuksessa tiedon käytölle ja luovutukselle asetettuja ehtoja* (JulkL 28.1 §, ennen 1.12.1999 hankittu aineisto; katso myös JulkL:n 37.5 §:n siirtymäsäännös).

Lupaa ei tule myöntää, elleivät em. oikeudelliset edellytykset täyty.

Luvan myöntäminen säädetyin edellytyksin on viime kädessä viranomaisen harkinnassa. Lupaharkinnassa on kuitenkin otettava huomioon yleiset oikeusperiaatteet, mm. yhdenvertaisuusperiaate. JulkL:n 28 §:n mukaan lupaa harkittaessa on myös huolehdittava siitä, että tutkimuksen vapaus turvataan.

Hallituksen esityksen mukaan, vaikka luvan myöntäminen on osaksi tarkoituksenmukaisuusharkintaa, käytännössä luvan epääminen voinee tulla vain harvoin kysymykseen, jos pyynnön tueksi on esitetty varteenotettavat syyt oikeudelliset edellytykset täyttyvät ja ellei luovuttamisesta objektiivisesti asiaa arvostellessa voi aiheutua salassa pidettävän edun loukkausta tai tietosuojalainsäädännön vastaista toimintaa.

Harkinnassa voitaneen kuitenkin huomioida yksityisyyden suojan edellyttämät erityistarpeet, erityisesti jos asiakassuhteen luottamuksellisuuden varmistaminen sitä selvästi edellyttää.

- Lupa voidaan myöntää vain yksittäistapauksessa. Se voidaan myöntää kyseisessä yksilöidyssä tarkoituksessa määräajaksi. Käytännössä säännöksen voidaan katsoa tarkoitta-

van, että lupa voidaan myöntää vain määritellyn käyttötarkoitukseen, ts esimerkiksi tiettyyn yksilöityyn tutkimus- tai tilastotarkoitukseen.

- Lupa on liitettävä yleisen ja yksityisen edun turvaamiseksi tarpeelliset määräykset.

3. KENELLE LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ

JulkL 28 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan myöntää säädetyin edellytyksin sekä yksityiselle tutkijalle, tutkimusyhteisölle, viranomaiselle, jonka tutkimus ja siinä tapahtuva henkilötietojen käsittely täyttää laissa säädetyt vaatimukset.

Säännöksessä tarkoitettu lupa voidaan myöntää tutkimuksen toteuttajalle (tutkimusrekisterin rekisterinpitäjälle). Se voidaan siten myöntää myös esimerkiksi tutkimusorganisaatiolle, ei vain yksittäiselle tutkijalle/yksittäisille tutkijoille. Tutkimusorganisaation on kuitenkin tarpeen lupahakemuksessaan määritellä millä periaatteilla tutkimus toteutetaan, ketkä siitä vastaavat ja siihen osallistuvat sekä miten muutoin tutkimuksen käytännön vastuut toteutetaan.

4. MIKÄ VIRANOMAINEN VOI MYÖNTÄÄ LUVAN JULKL 28 §:N PERUSTEELLA

Lupatoimivalta määräytyy julkL:n 28 §:n perusteella sen mukaan, pyydetäänkö ko. säännöksessä mainittuihin tarkoituksiin tietoja yhdeltä tai useammalta viranomaiselta. Luvan voi myöntää

- **Asianomainen viranomainen**, (esimerkiksi kunnallinen terveyskeskus tai laitos tai rekisterinpitäjänä oleva kunnallinen lautakunta), jos salassapidettäviä tietoja pyydetään *vain tältä viranomaiselta*
- **Asianomainen ministeriö**, jos salassapidettäviä tietoja pyydetään *usean saman ministeriön alaisen viranomaisen tai laitoksen henkilörekisteristä/asiakirjoista* tarvittaessa asianomaisia viranomaisia kuultuaan.

Lupatoimivallan kannalta on siten välttämätöntä saada tietoja pyytävältä selvitys siitä, onko tarkoituksena hankkia kyseiseen tarkoitukseen salassapidettäviä henkilötietoja myös muilta viranomaisilta tai laitoksilta.

Lupatoimivalta koskee vain viranomaisen asiakirjoja, *ei sen sijaan yksityisen laitoksen tai yhteisön asiakirjoja*. Viranomaisen asiakirjoina pidetään kuitenkin myös viranomaisen lukuun (toimeksiantona) hankituissa palveluissa muodostuvia asiakirjoja. Jos toimeksiantopalvelujen tuottajana on yksityinen laitos, palvelut hankkinut viranomainen tai asianomainen ministeriö voi myöntää luvan ko toiminnassa muodostuvan henkilörekisterin sisältämiin tietoihin ja asiakirjoihin

5. MINKÄLAISEN SELVITYKSEN PERUSTEELLA LUPA VOIDAAN MYÖNTÄÄ

Lupa salassapidettävien henkilötietojen luovuttamiseen henkilörekisteristä tulisi myöntää vain **kirjallisen pyynnön perusteella**.

Pyynnön yhteydessä tulisi olla

- selvitys tietojen käyttötarkoituksesta (määritelty ja yksilöity tutkimuskohde, määritelty ja yksilöity tilastollinen tarkoitus, tietty selvitys- tai suunnittelutehtävä)

- selvitys lupatoimivallan kannalta tarpeellisista tiedoista: *mitä tietoja on tarkoitus pyytää ja mistä eri paikoista tietoja aiotaan hankkia/hankitaan*
- selvitys rekisterinpitäjästä/rekisterinpitäjistä ja/tai, jos tutkimuksessa on useita osapuolia, tutkimuksessa kerättävien henkilötietojen käsittelyn vastuista. Tässä suhteessa on esiintynyt merkittävästi epäselvyyttä.
- selvitys siitä, että luovutuksensaajalla on henkilötietolain mukaan oikeus tallettaa ja käyttää pyydettyjä tietoja joko 1) tieteelliseen tutkimustarkoitukseen, 2) tilastolliseen tarkoitukseen tai 3) viranomaisen lakisääteisiin selvitys- ja suunnittelutehtäviin

Tämä edellyttää selvitystä siitä, että henkilötietojen käsittely tapahtuu henkilötietolain vaatimusten ja periaatteiden mukaisesti. Näitä vaatimuksia on selvitetty tarkemmin tietosuojavaltuutetun esitteessä "Henkilötietolaki ja tieteellinen tutkimus".

Kun kysymys on salassapidettävistä tiedoista, on erityisesti syytä varmistua siitä, että

- pyydetty tiedot suojataan asianmukaisesti.
- tutkittavia informoidaan asianmukaisesti, tai jos informointivelvoitteesta on tarkoitus HetiL:n 24 §:n sallimissa rajoissa poiketa, millä perusteella poikkeaminen katsotaan perustelluksi.
- rekisteröidyltä pyydetään asianmukainen informoitu suostumus, jos tarkoituksena on hankkia tietoja suoraan rekisteröidyltä haastatteluin tai kyselyin.
- rekisterinpidon vastuut määritellään asianmukaisesti osapuolten välillä, jos tutkimukseen osallistuu useita organisaatioita.

Huomioi, että

Tieteellisen tutkimuksen ja tilastollisen tarkoituksen osalta käsittely voi perustua

- rekisteröidyn nimenomaiseen ja vapaaehtoisesti antamaan, yksilöityyn ja informoituun suostumukseen. Ainakin arkaluonteisten tietojen keräämiseen pyydetyn suostumuksen tulisi olla kirjallinen. Lisäksi muussa laissa voi olla säädettyä suostumukselle erityisiä muotovaatimuksia.
- Laista ilmenevään tehtävään. Oikeus käsitellä henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja voi perustua vain **välittömästi** laista ilmenevään tehtävään tai jos käsittelyä on säädetty laissa.
- HetiL:n 14 §:ään (tieteellinen tutkimus) tai 15 §:ään (tilastollinen tarkoitus).

Viranomaisen selvitys- ja suunnittelutehtävää varten **arkaluonteisia tietoja voidaan kerätä ja tallettaa vain**

- rekisteröidyn em. vaatimukset täyttävällä suostumuksella, tai
- jos käsittelystä on säädetty laissa tai oikeus käsittelyyn perustuu laista **välittömästi ilmenevään tehtävään**

- **Muita kuin arkaluonteisia henkilötietoja** voidaan tallettaa ja käsitellä sekä käyttää lisäksi HetiL:n 16 §:stä säädettyillä edellytyksillä.

Viranomaisen voi myöntää JulkL:n 28 §:ssä tarkoitetun luvan edellä mainituilla edellytyksillä *selvitys- ja suunnittelutehtävään* vain *viranomaiselle*, ei siis yksityisen yhteisön tai laitoksen selvitys- tai suunnittelutehtävää varten.

6. LAADI VALMIS HAKEMUSLOMAKE

Erilaisia lupapyyntöjä varten on tarkoituksenmukaista laatia etukäteen hakemuslomakemalleja, joilla tietojen pyytäjät voi esittää tarvittavat tiedot tietojen käyttötarkoituksesta ja muista laillisuuden varmistamiseksi tarvittavista tiedoista. Tähän tarkoitukseen voidaan käyttää myös oikeusministeriön asiasta laatimaa mallilomaketta. Mallilomake löytyy oikeusministeriön kotisivulta: (www.om.fi/julkisuus).

Jos tietoja pyydetään sosiaali- ja terveydenhuollon laitosten asiakas- tai potilasrekisteristä, mallina voidaan käyttää myös sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaali- ja Terveys ja hyvinvoinnin laitoksen laatimaa ja käyttämää tutkimuslupalomaketta. Lomaketta ja siihen liittyviä täyttöohjeita on saatavissa sosiaali- ja terveysministeriöstä ja THL:lta.

Mikäli hakemuksessa on puutteita, hakijaa on syytä pyytää esittämään tarvittavat lisäselvitykset asiassa.

7. HAKEMUSTA KOSKEVA PÄÄTÖS

Lupaa salassapidettävien henkilötietojen luovuttamiseen ei tule antaa, jos mainitut oikeudelliset edellytykset luovuttamiseen eivät täyty. Tällainen lupa olisi lainvastainen.

Jos viranomaisen ei anna lupaa, sen on tehtävä asiassa päätös. Päätöksen tekemisessä otetaan huomioon mm. julkisuuslain ja hallintomenettelylain säännökset sekä täydentävästi henkilötietolaista johtuvat vaatimukset.

Käytännössä päätös on aina syytä tehdä kirjallisena. Henkilötietolain huolellisuusvelvoitteesta osaltaan johtuu, että päätöksestä muun ohella tulisi käydä ilmi, kenelle ja mitä tietoja luovutetaan, sekä myös tapa, jolla tiedot luovutetaan. Luovutuksensaajaa sitovat julkL:n salassapitovelvoitteet. Salassapitovelvoitteesta on mainittava päätösasiakirjassa ja salassapidosta on syytä tehdä merkintä luovutettaviin asiakirjoihin. (JulkL 25 §)

Viranomaisen kielteiseen päätökseen hakijalla on oikeus hakea muutosta samalla tavoin kuin muissakin JulkLn tarkoittamissa tilanteissa. Päätöksen tekemisestä ja päätöslomakkeista on saatavissa tarkempia ohjeita ja malleja em. oikeusministeriön kotisivuilta.

Myös myönteisestä päätöksestä on syytä jäädä asianmukaiset merkinnät luovutuksesta. Päätök-sentekijän ja päätösajankohdan lisäksi luovuttajalle tulee jäädä riittävän yksilöidyt merkinnät siitä, kenelle, mitä henkilötietoja ja mihin tarkoitukseen lupa on annettu. Edellä esitetyn mukaisesti päätöksenteon yhteydessä on syytä määritellä ne perusteet, joiden mukaisesti henkilötietojen luovuttaminen on katsottu lailliseksi.

8. PÄÄTÖKSEEN LIITETTÄVÄT LUPAEHDOT

Lupaehdot määritellään tapauskohtaisesti. Niillä voi osaltaan olla merkitystä, kun luvan myöntämisen edellytyksiä arvioidaan.

Henkilötietolaista johtuvina yleisinä ja säännönmukaisina lupaehtoina on asianmukaista edellyttää

- edellytys henkilötietolain ko käsitteilylle säädettyjen vaatimusten noudattamisesta.
- Erityisesti on syytä todeta velvoite henkilötietojen suojaamiseen tutkimuksen eri käsittelyvaiheissa
- Velvoite tietojen JulkL:n 23 ja 24 §:ssä tai muussa laissa säädettyyn salassapitovelvollisuuteen (sovellettavaksi tuleva salassapitosäännös on syytä mainita). Tutkijalta/tutkimusryhmältä on asian korostamiseksi hyvä pyytää lisäksi nimenomainen salassapitositoumus.

Tapauskohtaisesti arvioidaan muut tarvittavat lupaehdot. Erityisesti voi olla syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi

- suostumuksen pyytämismenettelyihin sekä annettavaan informaatioon.
- rekisterinpidon vastuukysymysten määrittelyyn

Jos tutkimusta varten pyydetään arkaluonteisia henkilötietoja yksinomaan vain henkilörekisteristä / -rekistereistä tai asiakirjoista (ei siis mitään tietoja henkilön suostumuksella tai häneltä itseltään), on hyvä mainita velvollisuudesta tehdä ilmoitus tietosuojavaltuutetulle perustettavasta henkilörekisteristä.